

IZMEĐU DEKLARACIJE I HRVATSKOG PROLJEĆA: STATUS KULTURE U GLASU PODRAVINE

BETWEEN DECLARATION AND CROATIAN SPRING: STATE OF CULTURE IN GLAS PODRAVINE

Lidija DUJIC

Irena RADEJ MILIČIĆ

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju,

medije i novinarstvo

Trg dr. Žarka Dolinara 1

HR – 48 000 Koprivnica

ldujic@unin.hr

imilicic@unin.hr

Primljeno / Received: 16. 4. 2022.

Prihvaćeno / Accepted: 26. 4. 2022.

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

UDK / UDC: 316.73:070(497.525.1Koprivnica)

»1967/1971«(054)

[304.2+070.448] (497.525Podravina)

»1967/1971«(091)

SAŽETAK

Analizom medijskih sadržaja – digitalizirane građe Glasa Podravine (1967.-1971.) – u radu se istražuje status priloga iz kulture kako bi se, između ostalog, utvrdilo kakav su utjecaj na njih imali nacionalni kulturno-politički graničnici: Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika (1967.) i Hrvatsko proljeće (1971.).

Koncept medijskog izvještavanja tjednika koji kontinuirano prati lokalne/regionalne teme, poput naivnog slikarstva i zavičajnih književnika, dodatno je zanimljiv u ovom razdoblju i zbog promjena koje se zbivaju na koprivničkoj medijskoj sceni – od pokretanja Radio-Koprivnice čiji troškovi direktno utječu na cijenu tiska i periodičnost objavljivanja Glasa Podravine, preko povećavanja sadržaja popularne kulture koja rezultira promjenom novinarskih/uredničkih strategija (šira baza suradnika, ulični prodavači, nove rubrike, nagradne igre za čitatelje, spektakl) do sve glasnijih kritika opće pasivnosti čija je posljedica »kulturni život ravan nuli«.

Ključne riječi: Glas Podravine, Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, Hrvatsko proljeće, kultura, lokalni mediji

Keywords: Glas Podravine, Declaration on the name and state of Croatian standard language, Croatian Spring, culture, local media

1. UVOD

Da je kultura »kišobranski« termin koji može biti »mobiliziran u mnoštvu različitih diskursa« jer je »komunikacijski prikladan« i »aplikativno snažan«¹, potvrđuju i izjave potpisnika »Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika«² kao i sudionika Hrvatskog proljeća. Ilustrirajući hrvatski kulturni život, odnosno njezinu kulturnu politiku, primjerima jeftinih srpskih knjiga i prijevoda tiskanih latinicom koji su u valovima preplavljivali Hrvatsku, bezbrojnim svojatanjima hrvatske baštine ili

¹ Usp. DUDA 2002: 8-9, 97.

² U daljnjem tekstu: »Deklaracija«.

zajedničkog radio-dnevnikar na srpskoj ekavici, Vlatko Pavletić³ zaključuje kako je kultura bila zapravo jedino područje u kojemu su »članovi upravnih odbora kulturnih društava ili ustanova mogli – izravno ili neizravno – zastupati hrvatske interese i podizati barikade pred nasrtajima jugounitarizma uortačenog s velikosrpskim idejama i pretenzijama.«⁴ O ideji kulture koju su pak zagovarali »proljećari u Partiji« Savka Dabčević Kučar piše da su najprije nastojali »odbiti svaki doktrinarni, ideologijski aprioran ili restriktivan odnos prema kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu« kako bi mogli »revalorizirati mnoge bitne kulturne i povijesne događaje, osobe, razdoblja, i to na temelju: znanstvenoga, stručnog, pedagoškog, obrazovno-informativnog i drugih aspekata«; u konačnici – ne samo potpunije vrednovati hrvatsku kulturu u jugoslavenskim okvirima, nego je i sasvim drugačije predstavljati u svijetu.⁵

Politika kao »uvjet čiji je kultura proizvod«, pri čemu je raspon kulture »u pravilu razmjerni rasponu jezika prije negoli prostoru klase«⁶, zorno pokazuje na primjeru »Deklaracije« koliko je bio kratak put od prijedloga amandmana do političke diverzije. Objavljena 17. ožujka 1967. u *Telegramu*, jedinom kulturnom tjedniku koji je izlazio u Hrvatskoj od 1963. do 1973. godine⁷, a potom i 19. ožujka 1967. u nedjeljnom *Vjesniku* (zajedno s »Novosadskim dogovorom« iz 1954.) kao »znak otpora jezičnoj agresiji i jezičnoj unifikaciji«⁸, iz perspektive hrvatskoga političkog vrha i medija – prema mišljenju Božidara Novaka – »Deklaracija« je bila ocijenjena prije svega kao inicijativa jezičnih stručnjaka dok su politički problemi pripisani kampanji koja se vodila protiv nje.⁹ Kronologija medijskog praćenja »Deklaracije« (od 13. ožujka do 20. travnja 1967.) koju potpisuje Josip Pavičić¹⁰ upućuje međutim na drugačiji zaključak. Uz spomenuto *Vjesnikovo* izdanje »Deklaracije«, kako navodi Pavičić, objavljen je odmah i »nepotpisani, dakle redakcijski, komentar« pod naslovom »Politika, a ne lingvistika«, s temeljnom tezom o »Deklaraciji« kao zaplotnjačkom činu pripremljenom bez znanja i dopuštenja »političkih faktora u SR Hrvatskoj«.¹¹ Već od sljedećeg broja *Vjesnik* objavljuje seriju tekstova Miloša Žanka protiv »Deklaracije«, što podupire i »Tribina čitalaca u Vjesniku« objavljujući osuđujuće komentare čitatelja, »pravih i izmišljenih«. I prvi sljedeći broj *Telegrama* pojavljuje se »s pokajničkim priznanjem da je Deklaracija štetna«, nakon čega se u broju od 7. travnja 1967. donose i podaci o »partijskom kažnjavanju«.¹² Činjenica da je »Deklaracija« pripremana kako bez konzultacija i bez sudjelovanja ogranaka Matice hrvatske, tako i bez komunikacije s medijima, svakako je utjecala na njezinu dvostruku percepciju – s jedne strane, »Deklaraciju« se predstavlja kao dokument »obrambenog karaktera« pisan »standardnom jugoslavenskom realsocijalističkom frazeologijom«¹³ dok se, s druge strane, imenuje početkom Hrvatskog proljeća i(li) »Drugim narodnim preporodom«.¹⁴

2. TRAGOVI DEKLARACIJE I HRVATSKOG PROLJEĆA U GLASU PODRAVINE

Reakcije na »Deklaraciju« nalaze se u prva dva travanjska broja *Glasa Podravine* – pri čemu su u broju 14 »Deklaraciji« posvećeni gotovo svi prilozi objavljeni na naslovnici dok se u broju 15 nastavlja objavljujati protestna pisma na nekoliko stranica. Znakovitim se pritom čini da je od ukupno

³ Tada predsjednik Društva hrvatskih književnika i urednik izdanja Matice hrvatske, »zaboravljeni« sedmi član komisije Upravnog odbora Matice hrvatske koja je sastavila tekst »Deklaracije«, a koju su još činili: Miroslav Brandt, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Tomislav Ladan, Slavko Mihalić i Slavko Pavešić.

⁴ PAVLETIĆ 1997: 153-155.

⁵ DABČEVIĆ KUČAR 1997: 715-716.

⁶ Usp. Raymond WILLIAMS, *Culture and Society 1780-1950*, London 1958, pon. izd. Harmondsworth 1963: 307. Navedeno prema EAGLETON 2002: 44.

⁷ Usp. NOVAK 2005: 527.

⁸ ibid. 557. Novak navodi i podatke o nakladi: 10 000 primjeraka za *Telegram* i 120 000 primjeraka za *Vjesnik*.

⁹ ibid. 558.

¹⁰ Usp. PAVIČIĆ 1997a: 85-94.

¹¹ ibid. 89-90.

¹² ibid. 90-94.

¹³ BROZOVIĆ 1997: 96.

¹⁴ PAVIČIĆ 1997b: 145.

desetak priloga posljednje bilo objavljeno »Protestno pismo Ogranka Matice hrvatske«. Zanimljiv je i raspored objava.

Prvi naslov u broju 14 od 1. travnja 1967. godine, objavljen boldom najvećim fontom u verzalu, glasi »OSUDA DEKLARACIJE«, potpisuje ga novinar V. Š., izvještava o sastanku komunista pripadnika koprivničkoga garnizona na kojemu je raspravljano o aktualnim problemima pa i »Deklaraciji«, a zasebno je pri dnu iste naslovnice izdvojena osuda pod naslovom »KOMUNISTI GARNIZONA JNA OSUĐUJU DEKLARACIJU« koju potpisuje (r. m.). I drugi naslov, nešto manjeg fonta i dalje u boldu i verzalu, »VIŠE PAŽNJE BORCIMA«, izvještava o skupštini Mjesne organizacije Saveza boraca te donosi zasebno njihov protest protiv »Deklaracije« upućen Savezu udruženja boraca NOR-a Republičkom odboru u Zagrebu. Slijedi tekst »Povodom diskusije o jeziku« koji je pripremio Rade Milosavljević, a otvara se primjedbom kako je većina čitatelja dobro upoznata s polemikom koju je izazvala »Deklaracija«, no u ovom su prilogu ipak prikupljena zanimljiva mišljenja, već izrečena ili objavljena – među kojima i Titova izjava sa zбора u Prištini o ogorčenosti čitave Jugoslavije i citat iz *Komunista* o pamfletarski tempiranom dokumentu koji pokazuje »očiti nesmisao za realnost«. ¹⁵ Nešto implicitniji odgovor na »Deklaraciju« može se pročitati u tekstu J. Rojčevića »Podravkin prilog kulturi« u kojemu se izvještava o odluci Radničkog savjeta Podravke da za financiranje i izgradnju kulturnih objekata ovoga kraja izdvoji iznos od 200 000 novih dinara, iz čega se na kraju članka izvodi ovakav zaključak: »Akcija kulturnih radnika Koprivnice, koji su se razumljivim »jezikom« obratili privredi, pokazuje da se naša kulturna kriza može rješavati konkretnijim akcijama nego što su razni deklarativni istupi, koji su, izgleda, došli u modu.« ¹⁶ Posljednji prilog u broju 14 posvećen »Deklaraciji« nalazi se na stranici 2, potpisuje ga ponovno novinar V. Š., a pod naslovom »Komuniste vezati uz Osnovnu organizaciju SK radne organizacije« donosi izvještaj s godišnje konferencije osnovne organizacije komunista Šumskoga gospodarstva – također, sa zasebno istaknutom osudom »Deklaracije« koju potpisuje Franjo Bardek, sekretar organizacije.

Udarna je vijest na naslovnici broja 15 od 8. travnja 1967. godine prva konstituirajuća sjednica Općinske konferencije Socijalističkog saveza s koje je upućeno i protestno pismo glavnom odboru SSRN u Zagrebu, objavljeno zasebno pri dnu naslovnice. Prilog se nastavlja i na stranici 2, potpisuje ga V. Š., a u zaključnom se dijelu navodi kako je posebno mjesto u diskusiji bilo posvećeno osudi »Deklaracije« i »Prijedlogu za razmišljanje«. ¹⁷ Druga tema s naslovnice »1 300 nezaposlenih«, s nadnaslovom »PROŠIRENA SJEDNICA OPĆINSKOG SINDIKALNOG VIJEĆA«, nastavlja se također na 2. stranici – protestnim pismom protiv »Deklaracije« upućenim Republičkom vijeću Saveza sindikata Jugoslavije u Zagrebu. Na 2. stranici broja 15 još se dva teksta referiraju na »Deklaraciju« – »Rudari svih nacionalnosti nemaju problema zbog jezika« (V. Š.), u već predvidljivom formatu izvješća s godišnje konferencije Osnovnih organizacija SK Bilogorskih rudnika i zasebno izdvojenom osudom »Deklaracije« te nepotpisanim člankom »Kazne za potpisnike Deklaracije« s redovne konferencije Osnovne organizacije SK Poljoprivredno-zadružnog poduzeća – Radne jedinice Legrad. Na stranici 4 broja 15 objavljeno je »Protestno pismo Ogranka Matice hrvatske« koje potpisuje Upravni odbor, kao posljednji prilog povezan s »Deklaracijom«.

Izuzmemo li tekst J. Rojčevića »Podravkin prilog kulturi« koji jedini – premda u drugačijem kontekstu koji očito pretendira na to da se pokaže ispravni(ji)m – spominje razumljiv »jezik« i deklarativni istup, zamjetno je da se svi ostali prilozima više bave načinom na koji je »Deklaracija« objavljena, kao i mogućim posljedicama, nego njezinim sadržajem – odnosno, predloženim promjenama. Brozovićeva ocjena »Deklaracije« kao dokumenta »obrambenog karaktera« pisanog »standardnom jugoslavenskom

¹⁵ *Glas Podravine*, 14/1967: 1.

¹⁶ *ibid.*

¹⁷ Prema spomenutoj kronologiji Josipa Pavičića, u nedjelju 19. ožujka 1967.: »U Beogradu je održan plenum Udruženja književnika Srbije, na kojem je, kao reakcija na hrvatsku Deklaraciju, donesena druga deklaracija (postat će poznata pod nazivom »Predlog za razmišljanje«). Srpski pisci prihvatili su osnovna stajališta Deklaracije, predloživši da se u Srbiji i za Srbe uvede naziv srpski jezik.« Usp. PAVIČIĆ 1997a: 90.

realsocijalističkom frazeologijom¹⁸ sasvim točno opisuje uvodni dio »Deklaracije«¹⁹, za razliku od dvaju prijedloga oblikovanih neutralnim registrom preskriptivnoga (administrativnog) stila: »1) Ustavnim propisom utvrditi jasnu i nedvojbenu jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga, makedonskoga. U tu svrhu treba izmijeniti formulaciju iz Ustava SFRJ, čl. 131, koja bi morala glasiti ovako: 'Savezni zakoni i drugi opći akti saveznih organa objavljuju se u autentičnom tekstu na četiri književna jezika naroda Jugoslavije: srpskom, hrvatskom, slovenskom, makedonskom. U službenom saobraćaju organi federacije obvezno se drže načela ravnopravnosti svih jezika naroda Jugoslavije.' Adekvatnom formulacijom treba osigurati i prava jezika narodnosti u Jugoslaviji. (...) 2) U skladu s gornjim zahtjevima i objašnjenjima potrebno je osigurati dosljednu primjenu hrvatskoga književnog jezika u školama, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji kad se god radi o hrvatskom stanovništvu, te da službenici, nastavnici i javni radnici, bez obzira otkuda potjecali, službeno upotrebljavaju književni jezik sredine u kojoj djeluju.«²⁰

Osude i protestna pisma objavljena u prva dva travanjska broja *Glasa Podravine* 1967. godine, odgovaraju međutim po svemu Brozovićevoj kvalifikaciji standardne jugoslavenske realsocijalističke frazeologije – uključujući i nenamjerne pogreške poput sljedećeg primjera iz teksta »OSUDA DEKLARACIJE«: »političko-diverzantski akt usmjeren na raz[v]ijanje²¹ bratstva i jedinstva naših naroda«. U istom tekstu slijedi prigovor na vrijeme objavljivanja »Deklaracije« (»tempirana u vrijeme kada se kod nas provode izbori, priprema izmjena pojedinih članova Ustava, i kada se vodi najžešća bitka za provođenje privredne reforme«), a potom i »otvoreno mišljenje« o svim takvim aktima koji »moraju biti spriječeni i uništeni u korijenu« zbog čega se »protiv inicijatora takvih deklaracija treba boriti ne birajući sredstva« radi jačanja bratstva i jedinstva kao najveće tekovine NOB-a.²² »Deklaraciju zagrebačkih intelektualaca i lingvistica«, i u tekstu »VIŠE PAŽNJE BORCIMA«, osuđuje se kao »akt najgrubljeg šovinizma« koji ugrožava »jednu od najsvjetlijih tekovina NOB i naše revolucije – bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije«²³ dok se u tekstu »Komuniste vezati uz Osnovnu organizaciju SK radne organizacije« naglašava kako su komunisti među prvima u komuni raspravljali o »Deklaraciji«, oštro osudili njezine potpisnike te uputili protestni telegram Izvršnom komitetu Centralnog komiteta Saveza komunističara Hrvatske.²⁴ »PROTESTNO PISMO UČESNIKA SJEDNICE OPĆINSKE KONFERENCIJE SSRN KOPRIVNICA«, zasebno izdvojeno na dnu naslovnice broja 15, oštroj osudi »Deklaracije« pridružuje i izjavu koja najprije dodatno stupnjuje osudu (»Najoštrije osuđujemo«), a potom iznosi zahtjev »da potpisnici Deklaracije izađu iz anonimnosti, te da snose punu odgovornost« – pozivajući se na jačanje bratstva i jedinstva, ali i društvene i privredne reforme kao »najveći i najprioritetniji zadatak«.²⁵ Jednoglasna osuda »Deklaracije« i preneseno protestno pismo nalazi se i na stranici 2 u nastavku članka s naslovnice »1 300 nezaposlenih«, s nadnaslovom »PROŠIRENA SJEDNICA OPĆINSKOG SINDIKALNOG VIJEĆA«, u kojemu se sudionici plenuma »u ime radnih ljudi općine Koprivnica« pridružuju ocjenama Izvršnog komiteta CK SKH i Glavnog odbora SSRNH da je »Deklaracija« bila »objektivno usmjerena protiv bratstva i jedinstva naših jugoslavenskih naroda« nakon čega slijede prepoznatljive konstrukcije: »najoštrije osuđujemo njezinu pojavu«, »Izjavljujemo da ćemo kao i dosada raditi na jačanju bratstva i jedinstva«, »pridružujemo se zahtjevu da se inzistira na društvenoj i političkoj odgovornosti pokretača i političkih nosilaca intencija iznijetih u »Deklaraciji[«] i da se jasno objave

¹⁸ Usp. bilješka 13.

¹⁹ Primjerice, ovakve konstrukcije: »Višestoljetna borba jugoslavenskih naroda«, »Tekovine Narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije«, »Načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti«, »Ali usprkos jasnoći osnovnih načela, stanovite nepreciznosti u formulacijama omogućavale su da ta načela budu u praksi zaobilazena« itd. Usp. »Deklaracija« 1997: 25-26.

²⁰ *ibid.* 27-28.

²¹ Istaknula L. DUJIĆ. Usp. *Glas Podravine*, 14/1967: 1.

²² *ibid.*

²³ *ibid.*

²⁴ *ibid.* 2.

²⁵ *Glas Podravine*, 15/1967: 1.

imena potpisnika«. ²⁶ Jednoglasna osuda istaknuta je i u tekstu »Rudari svih nacionalnosti nemaju problema zbog jezika«, uz koji je prenesen i telegram Centralnom komitetu Saveza komunista Hrvatske: »pridružujemo se svim progresivnim snagama našeg društva u oštroj osudi«, »oštro poručujemo svima, da nedozvoljavamo nikome da radi na rušenju našeg bratstva i jedinstva«, »Zahtijevamo da se pozovu na odgovornost svi krivci i tvorci Deklaracije i da se onemogućí njihovo daljnje štetno djelovanje«. ²⁷ Stilski najobilježeni diskurs socijalističke frazeologije prisutan je u tekstu »Kazne za potpisnike Deklaracije« u kojemu se navodi kako su komunisti uočili »sve negativnosti tzv. 'Deklaracije o položaju i nazivu hrvatskog jezika', kao i Predloga za razmišljanje i njihovu štetnost po bratstvo i jedinstvo naših naroda koje je iskivano u zajedničkoj borbi protiv okupatora, te su osudili sve potpisnike s upozorenjem da nitko nema prava da govori u ime radničke klase osim nje same i njene Partije. Na konferenciji je traženo da se svi potpisnici bez obzira na položaj, pozovu na odgovornost i da se prema njima primjene određene sankcije kao upozorenje svakome tko želi da dira u tekovine naše revolucije.« ²⁸

Konačno, »Protestno pismo Ogranka Matice hrvatske« objavljeno na stranici 4 broja 15 koje potpisuje Upravni odbor Ogranka, sumira ključna mjesta reakcijâ na »Deklaraciju« objavljenih u *Glasu Podravine* – u rasponu od interesa za pravilno informiranje građanstva, preko jednoglasne osude »Deklaracije« kao političke diverzije s nacionalističkih pozicija i isticanja da je Matica hrvatska iz Zagreba »istupala u svoje ime i u ime nekolicine neodgovornih njenih pokretača potpisnika« zbog čega »s pravom« traže »da se svi potpisnici Deklaracije kazne najstrože i podvrgnu društvenoj odgovornosti«, do iskaza dubokog poštivanja Zaključaka Novosadskog sporazuma radi čega će Ogranak uložiti »sve svoje napore i znanje da svoj program rada usmjeri na širenje kulture i nauke, u cilju učvršćenja bratstva i jedinstva naših naroda« te u tom pravcu »očekuje svestranu podršku i pomoć građanstva koprivničke komune i cijele podravske regije.« ²⁹

Reakcije *Glasa Podravine* na politička zbivanja objedinjena pod nazivom Hrvatsko proljeće – iako ga možda bolje opisuje sintagma »politički proces« – nalaze se u posljednja tri broja tjednika od 10., 17. i 24. prosinca 1971. godine. Međutim, za jasniji kontekst tih prijelomnih događaja vrijedi upozoriti i na članke posvećene vijestima iz kulture u prethodećim, jesenskim mjesecima iste godine jer su važni za razumijevanje zbog specifičnih političkih događanja – riječ je ponajviše o Titovom rujanskom posjetu. Osim pitanja o uredničkom stavu koji je moguće nazrijeti u izvještajima o kulturnim pomacima u Koprivnici, oni omogućuju i još barem dva uvida. Ponajprije taj da su odluke o smjenama čelnih ljudi hrvatskoga političkog vrha koji su zajedno s Titom te jeseni posjetili širu koprivničku regiju bile doživljene kao neočekivan udarac. Potom, da u razdoblju nakon »Deklaracije«, pogotovo 1970. i 1971. godine, novine nisu nastojale pratiti i komentirati kulturni razvoj – ili njegov izostanak – samo kroz formalno obilježene i tematski neupitne izvještaje, nego i »između redaka« izvješćujući o prividno nepovezanim temama poput školstva, povijesti, priča iz svakodnevice i reminiscencija pojedinaca, pa i politike u širem smislu.

Iz današnje perspektive nemoguće je ne primijetiti kako se kontekst za jesenski posjet Titove delegacije počinje stvarati već na naslovnici broja 29 od 23. srpnja 1971. na kojoj se naslovom »DOLAZI NAM DRUG TITO« verzalom u boldu najavljuju *očekivani dolazak predsjednika Tita i detaljnije obavijesti u izvanrednom broju od 27. srpnja. »Bit će to prvi susret s voljenim vodjom koji je poslije rata boravio u Koprivnici samo jednom i to u prolazu. Ovaj put predviđeno je da se ovdje zadrži nešto duže.«* ³⁰ Posebno je zanimljiva činjenica da se u istom broju na stranici 13 sav prostor posvećuje članku Vladimira Kuzela o boravku Stjepana Radića u Koprivnici u svibnju 1921. »DOČEK JE BIO VELIČANSTVEN« – s fontom naslova znatno većim od najave Titovog dolaska na naslovnici. ³¹ Osim uspomena Barice Ostriž, kćeri tadašnjega gradonačelnika Ivana Kraljića, s obiljem podataka o Radićevu

²⁶ ibid. 2.

²⁷ ibid. Napomena: svi izravni citati preneseni su bez jezičnih intervencija.

²⁸ ibid.

²⁹ ibid. 4.

³⁰ *Glas Podravine*, 29/1971: 1.

³¹ ibid. 13.

boravku i golemom odazivu (više od 30 000 ljudi), u još jednom manjem uokvirenom članku opisuje se i drugi Radićev posjet Koprivnici i Novigradu Podravskom dvije godine kasnije, u ožujku 1923.

I prvi rujanski broj 34 *Glasa Podravine*, nakon nove dolaska druga Tita krupnim verzalom i najave izvanrednog broja, privlači pozornost naslovom »Nema afirmacije i slobode čovjeka koju nude šovinisti«, što su riječi Jelice Radojčević koprivničkim studentima u »slobodnom razgovoru u cilju upoznavanja studenata s društvenopolitičkim i privrednim životom koprivničke komune«. ³² Istaknuto je pritom kako su studenti dali podršku isključenju Šime Đodana i Marka Veselice iz SK i ogradili se od stava zagrebačke studentske organizacije. Na stranici 8 zapaženo mjesto dobio je članak Ž. Pazića »Značajno otkriće« o restauraciji vrijednih freski iz 18. st. otkrivenih u crkvi Sv. Ivana Krstitelja u Koprivničkom Ivancu te novinarev iscrpan razgovor sa župnikom i konzervatorima. Sljedeći, izvanredni rujanski broj čitave je četiri prve stranice posvetio najavi dolaska druga Tita. Uz krupan naslov »U PETAK 10. RUJNA DOLAZI NAM DRAGI GOST – DRUG TITO«, dobrodošlicu istaknutu crvenim slovima, proglas Općinske konferencije SSRN narodu Podravine, Kalnika i Bilogore, na sljedećim stranicama nalazi se iscrpna povijest boravaka Tita (i Moše Pijade) u Koprivnici iz pera Mire Kolar Dimitrijević, uspomene lokalnih ljudi s njihovih susreta s Titom kao i detaljan program organizacije pod egidom »ispunimo svaku stopu«. ³³

Brojevi iz druge polovice rujna 1971. značajni su također za interpretaciju reakcija na Hrvatsko proljeće. Dvobroj *Glasa Podravine* od 17. rujna u prvoj je polovici sasvim posvećen boravku Tita i njegove delegacije u koprivničkom kraju. Tako su primjerice ispod nadnaslova »PREDSJEDNIK REPUBLIKE PROŠLI PETAK POSJETIO KOPRIVNICU« i crvenog naslova verzalom »TITO: ZAJEDNIČKI TREBAMO GRADITI SOCIJALIZAM...« na fotografijama, uz njega i suprugu Jovanuku, vidljivi Pero Pirker i Savka Dabčević Kučar. Broj 37 od 24. rujna na trećoj stranici izvješćuje o završetku Titovog boravka u Hrvatskoj i o večeri koju je za predsjednika priredila Savka Dabčević Kučar. Naslov se, iz današnje perspektive čini zlokočnim – »TITO: MI SE NEĆEMO SVAĐATI« – dok tekst završava rečenicom: »Razumije se, mi sada moramo, u izvjesnom smislu, reformirati Savez komunističara, moramo ga još više ojačati i osposobiti za funkciju koju vrši...« Drugi članak djeluje pomirljivije i govori o njegovom boravku u Koprivnici pod naslovom »Još ću navratiti«. ³⁴

Teme kojima se posvećuju kulturne rubrike u brojevima druge polovice listopada 1971. višestruko su zanimljive jer se osim Mjesecom knjige u *Đelekovcu*, bave i najavom adaptacije pozornice u Narodnom sveučilištu kako bi ga se, osim za zahtjevnije kazališne predstave, osposobilo i za uprizorenje opera i baleta ³⁵, što bi bio golem pomak u odnosu na dotadašnje skromne prostorne i realizacijske mogućnosti. Tom velikom kulturnom projektu *Glasa Podravine* posvetit će još prostora u sljedećim brojevima. Isto tako, jedna od tema tek prividno nepovezanih s kulturom jest i prikaz amandmana na Ustav SFRJ u broju od 22. listopada, koji je tako, stjecajem okolnosti izvijestio o natprosječno velikom i važnom broju vijesti iz kulture. To je ujedno i jedna od najznačajnijih reakcija na odjeke »Deklaracije« i jezičnu politiku u cjelini, ali i svojevrsna »tutnjava prije potresa« koji će uslijediti za nekoliko tjedana. Uvodno predavanje na raspravi – iako je nemoguće oteti se dojmju da je više riječ o tumačenju – amandmana na Ustav SFRJ u Koprivnicu je došao održati Stipe Šušvar kojemu je ime u uvodniku članka »Tri ključna pitanja« freudovskom pogreškom promijenjeno u Šime. ³⁶ Vrijedi navesti neke od naglasaka iz njegovog izlaganja: »Za Jugoslaviju su vrlo važna tri ključna pitanja koja su već ili riješena ili se upravo na tome radi: deatizacija i decentralizacija društvenih organizacija, provođenje općenarodne obrane i reafirmacija naroda i narodnosti. (...) Bitka za ova tri momenta uglavnom je već dobijena iako teškoće još uvijek postoje. U našem društvu sada je vrlo važna reafirmacija nacija i narodnosti dok čvrsta povezanost ostaje i dalje. Ono što veže naše narode i narodnosti u našem društvu su zajednički interesi. (...)

³² *Glas Podravine*, 34/1971: 1-2.

³³ Nemoguće je ne prisjetiti se članka o odazivu na posjet Stjepana Radića i izbjeci dojam da se na svaki način želi postići jednako dojmljiv učinak. Usp. *Glas Podravine*, 36/1971: 1-4.

³⁴ *Glas Podravine*, 37/1971: 3.

³⁵ *Glas Podravine*, 40/1971: 9.

³⁶ *Glas Podravine*, 41/1971: 1-2.

Zatim se dr. Šušvar osvrnuo na hrvatski jezik napominjući da su pojedini ljudi počeli u javnom saobraćaju upotrebljavati stare i zaboravljene riječi koje su već odavno nestale iz upotrebe hrvatskog jezika, no po njegovom mišljenju to je samo krajnost koja neće donijeti nikakvih rezultata niti će odigrati ulogu kakva se od suvremenog hrvatskog jezika traži. (...) nitko nema pravo da drugome natura svoj jezik.«³⁷ Novinar B. P. sa žaljenjem konstatira da je »šteta« što su se građani držali »prilično pasivno, da nisu više diskutirali« i što je jedino pitanje postavljeno dr. Šušvaru, vrsnom poznavaoču »društvenog, gospodarskog i političkog kretanja u Jugoslaviji«, bilo njegovo mišljenje o »stagnaciji ekonomskog razvitka Hrvatske«.³⁸ U istom broju *Glas Podravine* izvješćuje i o boravku Gustava Krkleca, Branka Čopića i Dobriše Cesarića u Koprivnici i *Đelekovcu*, u okviru manifestacije Mjesec knjige. Koliko je boravak ovih književnika bio značajan, govori i činjenica da ih je pozdravio osobno Stjepan Kapusta, predsjednik skupštine općine Koprivnica i(li) politička osoba s vjerodajnicama da u *Glasi Podravine* komentira zbivanja najviše razine.

Broj od 29. listopada na naslovnici najavljuje dovršetak adaptacije pozornice i komentira boravak Jakova Gotovca koji je stigao u grad kako bi nadgledao pripreme za izvođenje *Ere s onoga svijeta* kojim se nova pozornica »otvara« javnosti, a ujedno i prve koprivničke izvedbe neke opere, planirane za Dan grada početkom studenog.³⁹ U broju od 12. studenoga list izvješćuje o tome kako pozornica i *Ero* u izvedbi HNK iz Osijeka obilježavaju tu lijepu koprivničku kulturnu prijelomnicu i pridružuju se brojnim radnim pobjedama u drugim industrijama, no maestro Gotovac nažalost zbog bolesti tomu nije mogao prisustvovati.⁴⁰ Pozornicu je otvorio Stjepan Kapusta. Dva sljedeća broja ne daju ničime naslutiti da se u politici zbiva išta prijelomno – na čemu i temeljimo pretpostavku da su politička zbivanja bila doživljena kao šok. Broj od 10. prosinca koji se morao referirati na događaje proteklog tjedna, a sjednica u Karađorđevu bila je 1. i 2. prosinca 1971., uz veliki naslov »PODRŠKA TITU« i izjave političkih prvaka komune (»nikakvim emisarima... prvenstveno ne onima iz Zagreba... za koje se znade da su zagovornici ekstremne politike... neće se dozvoliti pristup na naše područje...«)⁴¹, na naslovnici izvještava i o uobičajenim skupovima podrške, slanju brzojava i sl. Zanimljiv je međutim naslov još jednog članka s naslovnice: »Zahtjev: ravnopravni razvoj Hrvatske«. Kulturne su vijesti u tome broju izostale, nema ni jednog izvještaja, niti jednog osvrta. Umjesto toga, na stranici 3 *Glas Podravine* donosi integralni tekst izlaganja Vladimira Bakarića »PONAŠALI SMO SE KAO DA KRITIKE NIJE BILO«.⁴² Ni sljedeći broj, onaj od 17. prosinca 1971., isto tako nema nijedan prilog iz područja kulture. Na naslovnici donosi članak »MILKA PLANINC NOVI PREDSJEDNIK CK SKH«, a na stranici 3 znakovit naslov koji dobro opisuje političko ozračje – »NEMA SADA MJESTA REVANŠIZMU«, izvještaj o koncilijantnom istupu Pavla Gažija, člana Predsjedništva SKJ: »Pred nama je da radimo i živimo u normalnim odnosima i ne gubimo vrijeme u dijeljenju lekcija.«⁴³

Broj od 24. prosinca na stranici 2 nakon mjesec dana kulturne šutnje donosi prvu reakciju iz tog područja: »KOMUNISTI NAPUŠTAJU MATICU HRVATSKU«. To je ujedno glavni razlog što je zaključak o reakcijama *Glasi Podravine* na Hrvatsko proljeće koji proizlazi iz istraživanja kulturnih stranica tijekom jeseni i zime 1971. »umijeće čitanja između redaka«. O kulturi tih mjeseci u *Glasi Podravine* znatno se više doznaje temeljem onoga što novinari nisu napisali, nego čitajući izvještaje, osvrte i prikaze različitih kulturnih zbivanja i uspoređujući sa svime onime o čemu se pisalo u političkim rubrikama ovoga lokalnog tjednika.

3. PREZENTACIJA KULTURE U GLASU PODRAVINE (1967-1971.)

³⁷ ibid.

³⁸ ibid. 2.

³⁹ »SVEČANIJE NO IKADA«, *Glas Podravine*, 42/1971: 1.

⁴⁰ »Nova pozornica, veće mogućnosti«, *Glas Podravine*, 44/1971: 7.

⁴¹ *Glas Podravine*, 48/1971: 1.

⁴² ibid. 3.

⁴³ *Glas Podravine*, 49/1971: 3.

»Deklaracija« i Hrvatsko proljeće, kao nacionalni graničnici s jakim kulturno-političkim predikatom, promatrani su u istraživačkom dijelu ovog rada i radi utvrđivanja statusa priloga iz kulture u lokalnom tjedniku, odnosno – eventualnih promjena koje se u tom polju zbivaju kao posljedica (de)politicizacije ili (de)profesionalizacije *Glasa Podravine*.⁴⁴ Uz statične rubrike koje nude uglavnom servisne informacije (najave gostovanja ili novih knjiga, filmova, ploča) i kontinuirano prisutne i(li) prigodne lokalne/regionalne teme poput naivnih slikara i podravske književnika (koje, uz poneki kraći intervju, ne prelaze granice vijesti), novinarski najpotentniji prilozi nalaze se u autorskim komentarima novinara kao i žanrovskim iskoracima pojedinih suradnika (putopisi, reportaže, kronike, feljtoni). Međutim, navedeni graničnici djeluju i na manje primjetnim razinama, odnosno funkcioniraju kao svojevrsne staklene kupole zbog kojih se raspoloženje izvjestitelja, uredništva i zajednice mogu iščitavati tek »između redaka«. Ponekad je – a vidljivo je to u kronološki »akutnim« brojevima iz 1967. i 1971. godine – moguće mnogo toga zaključiti na temelju izostanka bio kakve vijesti ili komentara koji bi u nekom drugom vremenu bio apsolutno primjeren i očekivan; ili, u obliku jedva uočljivog navoda, poput onog o pitanju građanina upućenog Stipi Šuvaru u jesen 1971. »o razlozima stagnacije ekonomskog razvoja u Hrvatskoj«. ⁴⁵ Takvim detaljima pripada i spomenuta pogreška kojom je Šuvar u istom članku imenovan kao Šime – nedvojbeno pod dojmom aktualne vijesti o kažnjavanju potpisnika »Deklaracije«, među kojima je istaknuto ime bilo i ono Šime Đodana.

Novinari Zita Bešenić i Vladimir Kuzel⁴⁶ u više su svojih komentara razmatrali kulturni život Koprivnice, dijagnosticirali njegova slaba mjesta pa i sugerirali rješenja – uspostavljajući pritom neku vrstu javnog dijaloga koji ne zazire ni od polemičnijih tonova. Takav primjer nalazimo u dva dvobroja *Glasa Podravine* objavljena u studenom 1967. godine. Pod naslovom »Kulturna klima Koprivnice« s nadnaslovom KOMENTAR, koji potpisuje Z. B., u broju 41-42 od 4. studenog 1967., objavljen je prilog koji ishodišno definira kulturni život grada kao »koprivnički specifikum« za koji isključivu odgovornost ne snose kulturne organizacije i »odgovorni faktori«, nego inertna i pasivna publika, konkretno – »drastično smanjenje broja posjetilaca na kulturnim priredbama«. Uz navođenje nekoliko vrijednih recentnijih primjera (komemorativna večer posvećena Đuri Sudeti ili akademija posvećena Mihovilu Pavleku Miškini, susret djece s Mendom i Slavicom) i najavu gostovanja Studentskog eksperimentalnog kazališta iz Zagreba, komentar završava apelativno, retoričkim pitanjem: »Na publici, na nama samima stoji da damo svoj odgovor: hoćemo li i želimo li učiniti sve ili ništa da Koprivnica vrati sebi ugled kulturnog centra ili, crvenjeti svaki put kad se spomenu riječi: kultura i kulturni život.«⁴⁷ Svojevrsnim odgovorom mogli bismo smatrati tekst »KOMUNISTI U RJEŠAVANJU PITANJA KULTURE«, nadnaslovljen također kao komentar, koji potpisuje vl. k., tada glavni i odgovorni urednik *Glasa Podravine*, u dvobroju 43-44 od 25. studenog 1967. Tekst otvara »Odluka o promjenama u načinu i oblicima organiziranja općinske organizacije Saveza komunista« koja precizira zadatak komunista u mjesnim organizacijama SK, između ostalog »njihovo angažiranje usmjerit će se i na rješavanje bitnih pitanja kulture«. Slijedi registriranje stanja: »O kulturi se u našem gradu dosad malo tko brinuo. To nam svjedoči i činjenica da amatersko kazalište više ne postoji. Na to nam ukazuje i podatak da u Koprivnici nemamo pjevačkog društva – da je kulturni život ravan nuli.«⁴⁸ Nekoliko stranica dalje u istom broju – uz osvrt na susret učenika s književnicom Anđelkom Martić, recenziju sovjetskog filma »To je fašizam« i najavu gostovanja zagrebačkog Kazališta lutaka s predstavom »Srećko među bubama« – nalazi

⁴⁴ Značaj lokalnog tiska u Hrvatskoj Božidar Novak argumentira visokim nakladama 17 listova, među kojima je i *Glas Podravine* čija je naklada 1967. godine iznosila 3 000 primjeraka – uz napomenu da će većina redakcija tih listova doći »pod udar represije« nakon Karađorđeva. Usp. NOVAK 2005: 596. S druge strane, o hrvatskoj politici za vrijeme Hrvatskog proljeća Novak piše: »U razvoj kulture politika se nije miješala niti je njime pokušala dirigirati. Poticala je taj razvoj materijalno, smatrajući da nema ni demokratizacije ni dobrobiti bez razvoja svih hrvatskih kulturnih potencijala.« Usp. NOVAK 2017: 155.

⁴⁵ *Glas Podravine*, 41/1971: 1-2.

⁴⁶ Potpisivani na različite načine: Z. B., Z. Bešenić, Zita Bešenić, Zita BEŠENIĆ; vl. k., V. KUZEL, VLADIMIR KUZEL.

⁴⁷ *Glas Podravine*, 41-42/1967: 6.

⁴⁸ *Glas Podravine*, 43-44/1967: 2.

se i osvrt na prethodno najavljeno gostovanje Studentskog eksperimentalnog kazališta iz Zagreba, pod naslovom »USPJEH, KOJI TO NIJE...«. Izvođena i nagrađivana groteska Johna Ardena *Ars longa, vita brevis*, u inventivnoj režiji Mire Međimorca, u Koprivnici je primljena s »izvjesnom nezainteresiranošću«, piše Z. B., koja potpisuje i sve navedene priloge, upozorivši ponovno na stvarno stanje: »svi naši apeli i vapaj 'za kulturnim životom' samo su puki formalitet, puka proklamacija, bez onog najvrednijeg – artistske podrške.«⁴⁹ Vrijedi izdvojiti i njezin članak iz listopadskog broja 1968. »Vratimo kulturu – gradu«⁵⁰ kojim nastoji konstruktivno (završava rečenicom »Krajnje je vrijeme.«) opisati novoosnovani Fond za unapređivanje kulturnih djelatnosti u kojemu postoji i stavka za nagrađivanje kulturnih djelatnika. Neke od posebno istaknutih djelatnosti od kojih se očekuju projekti jesu bibliotekarstvo, kino djelatnost, zaštita spomenika kulture, ustanove Muzej grada Koprivnice i Narodno sveučilište Koprivnica. Jedna rečenica djeluje pritom ilustrativnije od ostalih: »Krizu u kulturi reflektira kriza u praktičnom životu gdje je akumulacija ogromne vlasti nad prirodom udružena s neuspjehom da se postignu ciljevi dovoljno uzvišeni i ljudski da bi je opravdali. Neophodno je sagledati reflekse takve krize i stvarati uvjete za održavanje ravnoteže između nauke i kulture za stvaranje novih kulturnih vrijednosti (...) za formiranje integralne ličnosti.«

Razlikom između deklarativnoga i praktičnog zagovaranja kulture Zita Bešenić bavi se i u tekstu »KULTURU UČINITI DOSTUPNOM – ČOVJEKU«, objavljenom u prvom siječanjskom dvobroju *Glasa Podravine* 1969. godine. Nakon eksplicitnog uvoda u kojemu citira ulomak »Materijala za izradu rezolucije VI kongresa SK Hrvatske[»] koji je posvećen kulturi, upozorava na vrijednost konkretne akcije »usmjerene na oživljavanje tokova dinamičnijeg kulturnog života našeg grada, koja predstavlja u neku ruku ne samo suradnju privrede i kulture, već i zalaganje za prevazilaženjem institucionalizma u kulturi«.⁵¹ Riječ je o zajedničkom angažmanu Podravke i Narodnog sveučilišta na ugovaranju kazališnih i drugih predstava tako što će Podravka »osigurati 6 veoma kvalitetnih predstava zagrebačkog i beogradskog teatra, a Sveučilište se angažirati za što organiziranije okupljanje radnika iz svih radnih organizacija grada, kao i građanstva Koprivnice u takvu kulturnu manifestaciju, kako se ne bi ponovio 'slučaj prazne dvorane'« – sve s ciljem difuzije »kulturnih vrijednosti među široke mase«.⁵² Dugim citatom (bez navedenog izvora) koji počinje rečenicom »Nema kulture bez čovjeka ni čovjeka bez kulture« ista novinarka već u prvom ožujskom broju 1969. potpisuje novi tekst »KULTURA, GLAS VAPIJUĆEG...«. Uz osvrt na – očito i dalje neuspješne – napore usamljenog Sveučilišta i Podravke kao jedine »mecene kulture u Koprivnici«, Bešenić pokušava aktualizirati pitanje (ne)odgovornosti za formiranje kulturne politike i cjelokupne kulturne klime grada koju opisuje terminima pasivnost, »nelagoda u kulturi«⁵³ i »lokalizam« da bi ga na kraju teksta preoblikovala u problem »više kultura, a manje ekonomija, ili obratno?« i zaključila kako bi bilo dobro »kada bismo se na vrijeme sjetili da je naš zajednički problem ipak još najprije čitav čovjek i čovjek sam.«⁵⁴ Istoj temi posvećen je veliki članak na čitavoj stranici⁵⁵ naslovljen »Tko je pozvan da kreira našu kulturnu politiku?« u kojemu autorica problematizira »nesklad i raskorak«, odnosno »razjedinjenost društvenih faktora«, indiferentnost (stanovništva) i »neuspjelu intonaciju u radnim kolektivima«. Jedan od eksplicitnije intoniranih članaka jest i njezin nešto raniji članak iz broja od 29. studenog 1968. objavljen na naslovnici »Trebamo li još Glas Podravine?«⁵⁶ Izvještaj sa sjednice Komisije za idejni rad ne zagovara samo samostalnost (!) sredstava za informiranje, nego se i samokritički obrušava na vlastitu redakciju kao nedovoljno kritički orijentiranu na izvještavanje o svemu bitnome za javni prostor grada i čitave koprivničke regije te konstatira

⁴⁹ ibid. 6.

⁵⁰ *Glas Podravine*, 35/1968: 2.

⁵¹ *Glas Podravine*, 1-2/1969: 6.

⁵² ibid.

⁵³ Usp. Freudov tekst *Nelagoda u kulturi* iz 1930.

⁵⁴ *Glas Podravine*, 10/1969: 6.

⁵⁵ *Glas Podravine*, 1/1970: 8.

⁵⁶ *Glas Podravine*, 41/1968: 8.

kako je »ta jednostranost u neku ruku i dezinformiranje naše javnosti«. Članak završava pitanjem o nemaloj odgovornosti: »Može li se to i dokle to činiti?«

O krizi kulture u Koprivnici piše i Vladimir Kuzel u prvom travanjском broju *Glasa Podravine* 1971. godine u tekstu s dijaloški komponiranim naslovom: »Kakav je kulturni život bio nekad u Koprivnici, a kakav je danas?« (nadslov), »GLAS ZA JUČER« (naslov), »Danas se sredstva ulažu, ali odlaze izvan ovog kraja« (podnaslov). Na primjeru bivšega Gradskog amaterskog kazališta Kuzel iznosi prednosti postojanja stalnih nositelja kulturne djelatnosti u gradu te povlači paralelu »između jučer i danas« sa sljedećim zaključkom: »danas se koprivnička kultura svodi na gostovanje kazališta iz obližnjih mjesta i nastupa pjevača zabavne i narodne muzike. Sredstva se na taj način direktno troše za pomaganje kulture drugih komuna, odnosno za nečiji lični standard (mislimo na pjevače), dok se o aktiviranju domaće kulture vrlo malo misli.«⁵⁷ Istom temom Kuzel se bavi i u dva teksta objavljena u lipanjским brojevima *Glasa Podravine* 1971. godine – prvom, »Kako 'trgnuti' kulturni život« s nadslovom »NASTOJANJA« i drugom, »VJERA U AMATERIZAM«, s ponovljenim naslovom prvog teksta sada kao nadslovom »KAKO 'TRGNUTI' KULTURNI ŽIVOT?«. Polazeći od jalovih diskusija o oživljavanju koprivničke kulture, u glavi prvog teksta novinar ukratko rezimira kulturnu ponudu grada koja se sastoji od »gledanja (većinom vestern) filmova, posjeta jednoj te istoj postavi u muzeju, razgledanju povremenih izložbi ili kazališnih predstava na kojima zbog stihijske organizacije i slabe reklame publike ima malo.«⁵⁸ Jedan od povoda ovom tekstu bila je i razrada prijedloga programa privrednog i društvenog razvoja općine Koprivnica (1971.-1975.) u kojemu kultura »zauzima vidno mjesto« jer se predviđaju značajna investicijska ulaganja, no Kuzel upozorava »da se kultura u nas još uvijek promatra samo kroz prizmu postojanja i djelovanja kulturnih institucija i odgovarajućeg društvenog mehanizma preko kojega se njome upravlja i na drugoj strani preko konzumenata kulturnih dobara, a manje s pozicija stvaralaštva i aktivnog učešća građana u kulturnim zbivanjima.«⁵⁹ I drugi je tekst posvećen diskusijama koje idu prema institucionaliziranju kulture, a ne mogu donijeti rezultate kao ni ulaganja sredstava bez određenog plana – što se podupire izjavama sugovornika iz bivšega Gradskog amaterskog kazališta i Narodnog sveučilišta.⁶⁰

Kritičke primjedbe na koprivničku kulturu nalazimo i na stranicama »Koprivničke kronike« na kojoj se od rujna 1969. godine pojavljuje rubrika »reporter luta gradom« koju potpisnik (Reporter) opisuje kao povratničku – nakon višegodišnjeg prekida nastavlja »s nekadašnjom kritikom svega onoga što ne valja u našem gradu« te poziva čitatelje na suradnju: »Pišite mi što ste vi uočili i što bi se prema vašem mišljenju trebalo naći u ovoj rubrici.«⁶¹ Od veljače 1971. rubrika se više ne zove »reporter luta gradom«, ali je i dalje potpisuje Reporter. Izdvojit ćemo dva njegova priloga – »Kulturna stvarnost« iz travanjskog broja i »KULTURA« iz lipanjskog broja 1971. godine. U prvom tekstu Reporter uspoređuje interes publike za jugoslavenski (ratni) film s filmom »strane produkcije, koji je inače zabranjen za javno prikazivanje« jer je »pun pornografije« – dok je na prvoj projekciji dobar dio mjesta u dvorani ostao nepopunjen, a »na premijeri nije bio ni jedan zapaženiji kulturni radnik, pa ni društveno-politički«, na drugoj projekciji »u dvorani nije bilo slobodnog mjesta već desetak minuta prije prikazivanja filma, a među publikom bilo je i zapaženijih koprivničkih kulturnih radnika, pa i društveno-političkih.«⁶² Praksom financiranja kulturnih sadržaja Reporter se bavi u drugom tekstu »KUTURA« pokazujući ponovno naličje koprivničke kulturne stvarnosti – ulaznice prodane, a dvorana poluprazna jer »nitko ne vodi računa o tome koliko radnici stvarno i dolaze na priredbe«. Dodatno upozorava i na problem oglašavanja, odnosno plakata koji su »pisani ponajčešće rukom, bez ikakvog estetskog ukusa, puni jezičnih grešaka«⁶³, a lijepe se po centru gradu gdje zatim stoji dvadesetak dana.

⁵⁷ *Glas Podravine*, 13/1971: 6.

⁵⁸ *Glas Podravine*, 24/1971: 11.

⁵⁹ *ibid.*

⁶⁰ *Glas Podravine*, 25/1971: 11.

⁶¹ *Glas Podravine*, 36/1969: 5.

⁶² *Glas Podravine*, 15/1971: 6.

⁶³ *Glas Podravine*, 22/1971: 6.

Promjenu interesa publike potvrđuje i kratak osvrt na gostovanje Igora Mandića na tribini Narodnog sveučilišta jer je njegovu izlaganje na temu »Elektronska kultura u petrolejskom vremenu« o utjecaju televizije i radija na široke mase, kvaliteti programa i zanemarivanju tiska izazvalo očito živu diskusiju sudionika.⁶⁴ U kontekstu prezentacije kulture u *Glasi Podravine* (1967.-1971.) ovaj primjer vrijedan je spomena i kao kontrapunkt nekim dotadašnjim gostovanjima koja su bila percipirana kao podilaženje provincijalnoj publici – što dobro ilustrira polemika s Pajom Kanižajem.⁶⁵ No, stvaran iskorak prema profesionalnijem praćenju i izvještavanju (i) o kulturi u ovom razdoblju najavljen je redizajnom *Glasi Podravine* od 5. rujna 1969. godine. Uz tehničke promjene, »informativniji i ekskluzivniji tjednik koprivničke komune« nudi svojoj publici nove rubrike i žanrove (reportaže, feljtone, kronike, specijalne izvještaje) kao i široku suradnju.⁶⁶ Nakon redizajna iz 1969. godine ne mijenja se naime samo njihova periodičnost na stranicama kulture nego i baza autora pa ih uz povremene stručne suradnike sve češće potpisuju i novinari *Glasi Podravine*. Zanimljivo je pritom primijetiti kako prilozima Vladimira Kuzela »Čovjek koji je snimio pola vijeka Koprivnice«⁶⁷ i »Ivan je rođen kad i naša Republika – 29. XI 1943!«⁶⁸ ili »SUSRET S BRATOM – NAKON POLA VIJEKA« koji potpisuje J. R.⁶⁹, prvotnu eksplisitivnu žanrovsku oznaku (»REPORTAŽA«) zamjenjuju ipak narativnijom formom (»Ljudi i ljudske sudbine«)⁷⁰, odnosno onim što je imanentno novinarstvu, a i danas se naziva »toplom ljudskom pričom«. Feljtonističkog je pak karaktera primjerice serija tekstova »KOPRIVNIČKI DANI MIROSLAVA KRLEŽE« (VINKO ČESI)⁷¹ ili »ZAPISI IZ PODRAVINE« (DRAGO FELETAR)⁷² dok na žanrovsku fleksibilnost upućuju »PUTOPISNE BILJEŠKE« Ivice ČIČINA⁷³, putopisne reportaže »OD DRAVE DO BILOGORE« Nikole Pulića⁷⁴ kao i mozaični karakter »KOPRIVNIČKE KRONIKE«.⁷⁵

Važno je međutim istaknuti kako je istraživačko čitanje *Glasi Podravine* u razdoblju između »Deklaracije« i Hrvatskog proljeća pokazalo da se zahtjevniji novinarski žanrovi pojavljuju i u razdoblju prije 1969. godine. Teško je procijeniti koliko su oni bili rezultat konkretne uredničke strategije i(li) svijesti o tome koliko je primjerice putopis vrijedan novinarski žanr, a koliko tek posljedica sretne okolnosti da je takve putopise mogao napisati »domaći sin« Koprivnice, ujedno i jedan od najmoćnijih jugoslavenskih političara i privrednika, Pavle Gaži, idejni i stvarni otac Podravke i član CK SKJ. Gaži je tako u *Glasi Podravine* u nastavcima opisao svoje putovanje u Japan, u nekoliko brojeva iz prosinca 1966. i siječnja 1967. godine, »KOPRIVNICA – TOKYO VIA SJEVERNI POL«, od kojih neki imaju doista »sočne« publicističke naslove: »JA TE VOLIM SUKIJAKI« ili »JAPAN – ZEMLJA ZA MUŠKARCE«. Iz njih doznajemo da je riječ o kombinaciji političkog i poslovnog putovanja (između ostalog, i pripremi Titovog puta u Japan 1968. godine), a sve u neposrednoj vezi s Podravkinom suradnjom s tokijskom tvornicom natrijevog glutamata, što je sastojak presudan u većini slanih praškastih Podravkinih proizvoda. Putopisi su duhoviti i informativni, pisani temeljitim, nepretencioznim i jasnim inženjerskim stilom, s mnogo sugovornika koji neposredno opisuju sve što Gaži pretpostavlja da će zanimati domaće čitatelje. Jedan od dojmljivijih svakako je onaj od 14. siječnja 1967. koji opisuje posjet Kyotu i Hiroshimi⁷⁶, kao i posljednji pod naslovom »SAYONARA«.⁷⁷ Ohrabren vjerojatno (i) čitanošću Gaži-

⁶⁴ *Glasi Podravine*, 19/1971: 11.

⁶⁵ *Glasi Podravine*, 21/1967: 4 i 31/1967: 3.

⁶⁶ *Glasi Podravine*, 35/1969: 1.

⁶⁷ *Glasi Podravine*, 37/1969: 9.

⁶⁸ *Glasi Podravine*, 48/1969: 13.

⁶⁹ *Glasi Podravine*, 38/1969: 9.

⁷⁰ »Štef je zaljubljen u muziku«, *Glasi Podravine*, 5/1971: 13.

⁷¹ Od broja 10/1971: 13 *Glasi Podravine*.

⁷² Od broja 19/1971: 13 *Glasi Podravine*.

⁷³ *Glasi Podravine*, 43/1969: 9.

⁷⁴ Od broja 7/1969: 5 *Glasi Podravine*.

⁷⁵ Od broja 36/1969: 5 *Glasi Podravine*.

⁷⁶ *Glasi Podravine*, 3/1967: 4

⁷⁷ *Glasi Podravine*, 4/1967: 4.

jevih putopisa, *Glas Podravine* nastavlja ih objavljivati i tijekom 1968. godine. Zanimljiv je onaj iz Sovjetskog Saveza, objavljen u dva siječnja broja⁷⁸, autora Rudolfa Filipčiča, koji stilom, neposrednošću i informativnošću ipak zaostaje za Gažijevim člancima, odnosno prema njima, ali i prema nekim drugim putopisnim reportažama iz kasnijih brojeva, »Utisci s putovanja po Sovjetskom Savezu« i »LENJINGRAD – GRAD HEROJ« djeluju gotovo pamfletarski. Nekoliko je priloga posvećeno i Rasinji – prvi, nazvan jednostavno »OPPIDUM RASINJA«⁷⁹ u kojemu se opisuje povijest toga podravskog sela između Varaždina i Koprivnice kao i uloga koju je imalo u osmanskim osvajanjima; drugi, »NA SEDAM BREŽULJAKA«⁸⁰ koji proživljeno i s mnogo topline piše o selu i ljudima. Uz Gažijeve, svakako su najbolji putopisni tekstovi Tibora Sekelja u seriji »Iz albuma svjetskog putnika«, kratki ali iznimno dojmljivi i opremljeni fotografijama – »KAKO SE POSTAJE VRAČ«⁸¹ koji opisuje njegov boravak među ljudožderskim plemenima u Amazoni i »LUTALICE SAVANA«⁸² u kojemu piše o nomadima na području Somalije i Etiopije te ponovno o Južnoj Americi, ovaj put o potrazi za dijaman-tima i plemenitim metalima u pritocima Amazone. Usprkos slabi(ji)m mjestima nekih od navedenih primjera, možemo primijetiti kako se praksa objavljivanja tako dobrih putopisnih reportaža u *Glasi Podravine* kasnije više nije ponovila.

4. ZAKLJUČAK

Uz već spomenuti redizajn *Glasi Podravine* od 5. rujna 1969. godine, koji je osim tehničkih promjena svojoj publici ponudio nove rubrike i žanrove kao i široku suradnju, koprivničku medijsku scenu u razdoblju između »Deklaracije« i Hrvatskog proljeća obilježava i pojava novoga propulzivnijeg medija – Radio-Koprivnice. Potvrđuje to već najava na naslovnici od 11. ožujka 1967. »Ovdje Radio-Koprivnica« (–k–) u kojoj se navodi kako će se u prvom mjesecu rada program emitirati samo nedjeljom (od 8.10 do 16 sati) dok će se već u drugom mjesecu program emitirati svakodnevno (od 13 do 15 sati), a bit će tiskan u *Glasi Podravine* koji će ujedno uputiti svoje čitatelje »na koji način će moći odabrati pjesme za emisiju po željama«.⁸³ Tekst »Radio-stanica počela radom« (k.), na naslovnici broja 13 iste godine, ocjenjuje prvi emitirani vlastiti program kao »raznolik i kvalitetan, tako da je mogao zadovoljiti slušaoce različitih ukusa« – premda nije bio na savršenoj »tehničkoj visini« niti je »popularna emisija po željama« bila izvedena – no, i dalje pozivaju građane da upute svoje pozdrave, ali i primjedbe i prijedloge u vezi s programom.⁸⁴ U rubrici »OD SUBOTE DO SUBOTE« u kojoj se pojavljuju različite servisne informacije (kino, muzej, dežurni liječnici) objavljuje se i »PROGRAM RADIO-STANICE KOPRIVNICA«, najprije nedjeljni a potom i tjedni. Uz sporadično spominjanje novih emisija primjetno je da se najviše pozornosti posvećuje takozvanim emisijama po željama pa se tako u broju 31 nalazi i oglas »čestitke, pozdravi i želje NA RADIO-STANICI KOPRIVNICA«.⁸⁵ Koli-ko se ovakav pristup pokazao (ne)produktivnim, možemo suditi na primjeru dvaju svečanih dvobroja iz studenog 1967. godine (uz Dan oslobođenja i Dan Republike), a koji su direktna posljedica nove investicije.⁸⁶ Konačno, na naslovnici od 8. veljače 1969., u tekstu Z. Bešenić »Centar za informacije – u Koprivnici«, *Glas Podravine* izvještava o usvojenom prijedlogu društveno-političkih organizacija da se »osnuje kadrovski ekipirana, veća ustanova – Centar za informacije, ujedine sredstava te omogući efikasnije i kvalitetnije informiranje javnosti.«⁸⁷ Izdvojiti ćemo i neke zanimljive podudarnosti koje se

⁷⁸ *Glas Podravine*, 3 i 4/1968: 4.

⁷⁹ *Glas Podravine*, 10/1968: 4.

⁸⁰ *Glas Podravine*, 14/1968: 3.

⁸¹ *Glas Podravine*, 10/1968: 5.

⁸² *Glas Podravine*, 11/1968: 3.

⁸³ *Glas Podravine*, 11/1967: 1.

⁸⁴ *Glas Podravine*, 13/1967: 1.

⁸⁵ *Glas Podravine*, 31/1967: 8.

⁸⁶ »Obavijest čitaocima«, *Glas Podravine*, 41-42/1967: 1.

⁸⁷ *Glas Podravine*, 7/1969: 1.

zbivaju na presjecištima dvaju medija, primjerice – u broju 31 iz 1967. u kojemu se pojavljuje oglas za »čestitke, pozdrave i želje«, objavljen je i natječaj za novinara »za rad u redakciji »Glasa Podravine«, koji bi ujedno vršio poslove lekture i korekture« pri čemu je uvjet najmanje srednja stručna sprema, a prednost imaju »kandidati koji su već radili na sličnim poslovima«⁸⁸; ili, u broju 41-42 iz iste godine u kojemu uredništvo obavještava čitatelje kako zbog troškova Radio-stanice Koprivnica kao i troškova tiska u studenom može objaviti samo dva dvobroja, nalazi se i prethodno analizirani komentari Zite Bešenić »Kulturna klima Koprivnice« i »Tko je pozvan da kreira našu kulturnu politiku?« koji apostrofiraju problem inertne i pasivne publike.⁸⁹ S jedne strane pratimo dakle financijsku i medijsku podršku novom elektroničkom mediju koji računa na širu participaciju publike nudeći joj prije svega zabavne sadržaje dok se s druge strane u tradicionalnom tiskanom mediju angažira priučeni kadar, u situaciji u kojoj je sasvim jasno da su novinari koji prate kulturu obeshrabreni uzaludnim apelima za podizanje kulturnog života Koprivnice.

Novinarske/uredničke strategije manevriraju pritom neočišćenim terminološkim terenom koji »kišobranski« pokriva kultura⁹⁰, održavajući interes i za visoku i za tradicionalnu/pučku kulturu, ali istodobno i snažno inklinirajući popularnoj/masovnoj kulturi. Naizmjenično se tako pojavljuju medijski sadržaji o neuspješnoj potrazi za knjigama poezije u koprivničkoj knjižari⁹¹, konkretnim novčanim iznosima koje su poznati književnici (Andrić, Ćopić, Davičo i dr.) donirali jugoslavenskom Fondu za stipendiranje mladih talenata, osnovanom pri redakciji *Borbe*⁹², ili uopće problemu financiranja kulturnih akcija (od Galerije u Hlebinama do objavljivanja djela Mihovila Pavleka Miškine) u čemu je Podravka »gotovo usamljena«⁹³, s povećanim brojem humorističnih priloga, akcijom omasovljivanja publike predstavom *Jazavac pred sudom*⁹⁴ ili praćenjem različitih zabavnih manifestacija – pod egidom »spektakl«. Primjerice, fotoreportaža najavljena na naslovnici »Kurenti i domaće maškare« (vl. k.), u nastavku na stranici 6 (»Karneval, poklade«), uspostavlja najprije jednadžbu spektakl-karneval-tradicija, potom utvrđuje kako je malograđane (»Konzervativne dušice, koje uvijek izražavaju skepsu...«) »porazilo oko 5000 građana koji su došli na koprivničke ulice i prisustvovali skromnom spektaklu karnevala...« da bi se nakon takve oksimoronske sintagme (skromnog spektakla) zaključilo: »Živjeli entuzijasti! Svi oni koju su sudjelovali u priredbi i konačno srušili mit konzervativizma i profesionalizma u našem gradu.«⁹⁵ Dalje, pod naslovom »NESVAKIDAŠNJI SPEKTAKL«, na naslovnici od 21. lipnja 1969., čitamo o nastupu francuskih folkloristica-mažuretki i njemačke limene glazbe⁹⁶ da bi se u broju od 12. rujna iste godine u najavi festivala kajkavske popevke u Krapini spektakl pojavio i u naslovu »SPEKTAKL, ZVAN – KAJ!«, pod kojim autor V. ČESI, između ostalog, piše i o podravskim autorima tekstova pjesama (Kanižaj, Krmpotić, Dolenc).⁹⁷

Kako na novinarsko zagovaranje kulture reaguju čitatelji *Glasa Podravine*, možemo vidjeti na istoj stranici broja 39 od 21. listopada 1967. godine. Pod naslovom »Kuda srljaš, izdavačka politiko?« novinarka Z. B. bavi se pitanjem odnosa između knjižara i čitatelja. Premda su povod ovom tekstu kriteriji za formiranje cijena školskog materijala, u njemu se supsumira i aktualna kulturna politika: »Kultura je integralna komponenta našeg društva. (...) kulturna politika, kao značajan i neodvojiv dio opće druš-

⁸⁸ *Glas Podravine*, 31/1967: 5. Usp. natječaj za honorarne spikere na radio-stanici, ženskog i muškog, bez uvjeta i s napomenom »Svi kandidati bit će pozvani na audiciju naknadno – pismenim putem.« *Glas Podravine*, 7/1967: 6.

⁸⁹ Usp. bilješka 47 i 55.

⁹⁰ Usp. bilješka 1.

⁹¹ »BEZ KNJIGA POEZIJE«, *Glas Podravine* 12/1967: 4.

⁹² *Glas Podravine*, 31/1967: 5.

⁹³ »Pristiže pomoć – ali stidljivo«, *Glas Podravine*, 45/1969: 17.

⁹⁴ »Oko 6 000 ljudi – u kulturnoj akciji«, *Glas Podravine*, 8/1969: 4.

⁹⁵ *Glas Podravine*, 9/1969: 1, 6. Premda se na naslovnici navodi da je nastavak »na četvrtoj strani«, on se nalazi na stranici 6.

⁹⁶ *Glas Podravine*, 26/1969: 1.

⁹⁷ *Glas Podravine*, 37/1969: 7.

tvne politike u samoupravnom sistemu ne može biti politika u starom smislu te riječi, ne može biti isključivo pravo i dužnost organa vlasti, kulturnih, odnosno intelektualnih djelatnosti ili radnika kao posebnog društvenog sloja. Ona ne može biti nametnuta društvu kao nešto odozgo, izvana, kao nešto strano, isto kao što ne može da bude pravo i dužnost društva bez, ili pored, intelektualaca, kulturnih radnika, odnosno njihovih institucija. Kulturna politika može biti rezultat samo cjelovitih i zajedničkih društvenih nastojanja, posljedica djelovanja svih samoupravnih organa i svih ljudi...⁹⁸ No, deklarativno zalaganje za kulturnu politiku »u novom smislu te riječi« dobro ilustrira reakcija čitatelja (Z. P.) »Povodom napisa o Miškini«, a koji se referira na osvrt iste novinark Z. Bešenić objavljen u prethodnom broju *Glasa Podravine*.⁹⁹ Ocjenjujući da je svoj tekst o spomen-večeri posvećenoj Miškini napisala »iskreno i s divljenjem«, čitatelj ipak naglašava: »o Miškini se ne može pisati nekakvim intelektualističkim stilom putem koga kritičar stavlja u prvi plan svoje intelektualne pretenzije, ostavljajući čitaocu da se sam snalazi u proturječnosti. (...) Miškina nije Sartre, a »Glas Podravine« nije neki književni časopis i za to bi trebalo za nas obične čitaoce pisati informativno, jednostavno i razumljivo, na način kako je pisao Miškina.«¹⁰⁰ U naznačenom kontekstu, reakcija čitatelja doslovno je odgovor na konkretan osvrt novinark, ali i obratno – njezin polemično intoniran prilog možemo shvatiti (i) kao odgovor čitatelju koji kulturu razumije »u starom smislu te riječi«. Miškina kao adut koprivničke kulturne i medijske scene ovjerava se i u rubrici »DOPISI UREDNIŠTVU«, u tekstu »Podrška akcijama na području kulture«, u kojemu SINIŠA HRESTAK (stručni suradnik Saveza narodnih sveučilišta SR Hrvatske, iz Zagreba) hvali kvalitetu kulturnih akcija koprivničkoga Narodnog sveučilišta koju je prepoznala »i naša dnevna štampa koja je u dva navrata registrirala Miškininu proslavu (»Vjesnik« i »Večernji list«), a također i zagrebačka Radio-televizija« – suprotno mišljenju prethodnog direktora ustanove kako »nema interesa za seriozne priredbe i kulturne manifestacije«.¹⁰¹

Balansiranje između politizacije i(li) komercijalizacije medija, s jedne strane, i profesionalizacije, s druge strane, u promatranom se razdoblju – između »Deklaracije« i Hrvatskog proljeća (1967.-1971.) – na stranicama kulture u *Glasi Podravine* ogleda u istodobnim pokušajima praćenja tradicionalne (prije svega lokalne/regionalne) i zagovaranja visoke (gostujuće) kulture dok se aktualna koprivnička medijska scena sve više konfigurira, uvjetno bismo mogli reći, »tržišno«. Različitim strategijama otvaranja publici na stranicama *Glasa Podravine* ili u emisijama Radio-Koprivnice – od pisama uredništvu preko tribina i anketa, nagradnih križaljki ili sve agresivnijih nagradnih igara do poziva dopisnicima iz različitih mjesta komune i uličnim prodavačima – tjednik nastoji adekvatno odgovoriti kako na turbulentnu političku situaciju tako i na promijenjeni interes potencijalne publike. Ma kako simbolično, sitne pomake prema profesionalizaciji *Glasa Podravine* prepoznajemo u još jednom natječaju koji raspisuje Centar za informacije – Koprivnica 9. kolovoza 1969. godine. Za popunu radnog mjesta novinara-suradnika i dalje je uvjet »najmanje srednja stručna sprema i višegodišnje radno iskustvo«, no za novinara-pripravnika potrebna je sada ipak »visoka ili viša stručna sprema«.¹⁰²

⁹⁸ *Glas Podravine*, 39/1967: 4.

⁹⁹ »Miškina – vrijednost revolucionarna i umjetnička«, *Glas Podravine*, 38/1967: 4.

¹⁰⁰ ibid.

¹⁰¹ *Glas Podravine*, 40/1967: 5.

¹⁰² *Glas Podravine*, 32/1969: 7.

GRAĐA

1. *Glas Podravine* (1967.-1971.). Dostupno na: <http://library.foi.hr/glas>.

LITERATURA

1. BROZOVIĆ, Dalibor. 1997. »Dokument koji je ušao u povijest«. U: *DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA. Građa za povijest Deklaracije*. Pripremila Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, str. 95-99.
2. DABČEVIĆ KUČAR, Savka. 1997. *'71 Hrvatski snovi i stvarnost*. Knj. 2. Zagreb: Interpublic.
3. »Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika«. U: *DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA. Građa za povijest Deklaracije*. Pripremila Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, str. 25-29.
4. DUDA, Dean. 2002. *Kulturalni studiji*. Zagreb: AGM.
5. EAGLETON, Terry. 2002. *Ideja kulture*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
6. NOVAK, Božidar. 2005. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga; Press dana, medijska agencija HND-a.
7. PAVIČIĆ, Josip. 1997a. »Hajka bez premca. Kronologija«. U: *DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA. Građa za povijest Deklaracije*. Pripremila Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, str. 85-94.
8. PAVIČIĆ, Josip. 1997b. »Drugi narodni preporod«. U: *DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA. Građa za povijest Deklaracije*. Pripremila Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, str. 145-152.
9. PAVLETIĆ, Vlatko. 1997. »Obrana hrvatskog identiteta«. U: *DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA. Građa za povijest Deklaracije*. Pripremila Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, str. 153-157.

SUMMARY

By examining media contents, i.e. the digitalized issues of local weekly magazine *Glas Podravine* this paper researches the state of articles on culture between the years of 1967 and 1971. The aim of paper is to determine by media contents analysis what sort of influence on those articles did the two nationally relevant cultural and political demarcation events have: The Declaration on the name and state of Croatian standard language from 1967. and Croatian Spring in 1971.

The concept of reporting of this local weekly magazine, which reports on local/regional topics like naive painting and local literature writers, is all the more interesting during these years because the some major changes that influenced the Koprivnica media scene, most important being the beginning of broadcasting of Radio Koprivnica. Its expenses directly influence the cost of printing and periodicality of *Glas Podravine*, and mark an increase of popular culture content which results in reporting/editorial practices and strategies: introducing (or dismissing) new rubrics an/or columns, broadening the base of contributing reporters, yellow pages covering events and spectacle, street sellers, prize games for readers, to the ever louder critics of all encompassing passivity which results in "zero cultural life" in town of Koprivnica and the whole region.